

կ'ունենան, որ առջևի կողմէն դէպ 'ի ետեւի կողմը կը բարձրացնեն զանոնք : Լ'էկոծութեանց միջոց ալիքներ տեսնուած են 60 մեզր բարձրութեամբ :

Պայքալ լիճը ձևացած է այն տեսակ հրաբխային ճնշմամբ մը, որով որ Կասպից ծովը ձևացած է : Իր ներկայացուցած արտաքոյ կարգի երևոյթները բազմութիւն են, որոնք քանի մը տարիէ 'ի վեր մանրամասն քննութեանց առիթ եղան, և որոնց գլխաւորները յօդուածիս մէջ դրինք :

ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ձինաստանի բնակչաց բիւր :

Ձինաստանի ընդարձակ պետութեան բնակչաց թուոյն վրայ ինչուան հիմն ստոյգ տեղեկութիւն մը չկար, եղածներն ալ իրենց հնութեամբը այսօրուան օրս այնչափ յարգ մը չունէին : Բստ վերջին աշխարհագրին, զոր 1815 տարւոյն ընել տուաւ Վիա-Վինկ կայսրը, Ձինաստանի ու իր գաղթականութեանց բնակիչները 363,784, 360^ե կը հասնէին : Լ'յս հաշուին մէջ չէին մտնէր հարկատու երկիրները, ինչպէս Ղոչինչին, Ղոն-Վինկ, և այլն :

Լ'յն միջոցէն ետքը՝ ժողովուրդը խիստ զգալի կերպով բազմացաւ : Վիա-Վինկ կայսեր յաջորդը, որ 1820^են կայսերական գահը ելաւ, նոր աշխարհագիր մը պատուիրեց որ ըլլուի . բայց գործոյն լրումը չտեսած՝ վախճանեցաւ 1840^են :

Լ'ըդի կայսրն ալ փոյթ տանելով այս բանիս, ուրիշ երրորդ աշխարհագիր մը սկսաւ 1842^են, որ յետ քանի մը անգամ ընդհատելու, վերջապէս 1857^են սկիզբը լմնցաւ : Լ'յս հաշուին համեմատ՝ 415 միլիոն բնակիչ ունի Ձինաստան : Եւ թէպէտ ըստ ստուգադոյն կարծեաց հմուտ մարդիկներու աս հաշուէն 6-8 միլիոն մը վերցնելու է, սակայն դարձեալ 400 միլիոնէն աւելի կ'իյնայ :

Իսկ Բեքին մայրաքաղաքին բնակչաց թիւը աւելի ճիշդ կը սեպուի . և է 1,648,814 հոգի : Եւ թէ որ քաղքին հետ առնուին իր արտաքին արուարձաններն ու Տաշին և Սան-բիհ ըսուած քաղաքագիւղերն ալ, զորոնք Ձինք մայրաքաղաքին մաս կը համարին, բնակչաց թիւը կ'ելլէ 2,553,159 հոգի :

Ձինաստանի վարի աստիճանի մարդկանց անհրաժեշտ ընկեր ըլլալով աղքատութիւնը, գինովութիւնը գրեթէ ճանցուած ախտ չէ աս ազգին մէջ : Փոխադրական հիւանդութիւնները, բաց 'ի ծաղկէն, շատ նուազ են հոն . ուրիշ կողմանէ ալ չին կանանց որդեծնութիւնը անհաւատալի կերպով բեղնաւոր է : Բոլոր դիւրին է հասկընալը թէ այսպիսի երկրի մը բնակիչներուն թիւը օր օրուան վրայ արտաքոյ կարգի համեմատութեամբ կ'աճի ու կ'աւելնայ :

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մենանդրի կատակերգութեանց մեացորդները :
(Տես երես 250)

Վանի որ դեռ երիտասարդ ես, մի մոռնար որ օր մը ծեր պիտի ըլլաս :

Սարդ մը չեմ՝ անհար որ իր անձին բարեկամ չըլլայ :

Վեզմէ աւելի տարիք ունեցող մարդկանց ընկերութիւնը սիրէ :

Իմաստնոյն խորհուրդներն ընդունէ :

Սիրէ աշխատութիւնը, և աղէկ կեանք մը կ'անցընէս :

Վու անձիդ վրայ գովեստ մի խօսիր :

Պզտիկ շահերու համար շատ անգամ մարդ մեծ կորուստներու մէջ կ'իյնայ :

Երախտագիտութիւնը բոլորովին վերցուած է մարդկանց մէջէն :

Վեղեցիկ բան է յաղթել իր ախորժակին ու իր փափաքներուն :

Ի՞նչ որ մեռնելէն կը վախնաս, մի հարստնար :

Ս'ողեկան սովորութիւնները շատ կը հեռացնեն զմարդ Բնութիւնէ :

Բն մարդն որ գէշ գործք մը կ'ընէ՝ ոչ երբեք Բնութեան տեսութեան կըրնայ փախչիլ :

Ս'ահկանացու ես , մեռելոց վրայ մի ծիծաղիր :

Լաւագոյն է ցամաքի վրայ աղքատ ըլլալ քան թէ ծովու վրայ հարուստ :

Ներմակ մազերը տարիքի նշան են , ոչ թէ իմաստութեան :

Շատ մարդիկ թշուառ են կանանց պատճառաւ :

Երիտասարդներու խումբի մը մէջ ձանձրանալի է ծեր մը :

Լաւ իմաստունն իսկ ամէն պաշտօնի յարմար չէ :

Երբոր մենք նաւ կը մտնանք չորս օրուան ճամբորդութիւն մը ընելու համար , առաջուցմէ կը հոգանք կը պատրաստենք այն բաներն որ աս օրերուն մէջ մեզի հարկաւոր կրնան ըլլալ . բայց երբոր պէտք է որ քիչ մը խնայութիւն ընենք մեր ծերութեան ժամանակին համար , ամենևին ետեւէ չենք ըլլար աս ճամբուն համար պաշար ժողովելու :

Թող հարուստը զիս նեղէ , բայց ոչ աղքատը . աւելի դիւրին է անոնց բռնաւորութեանը համբերել , որոնք մեզմէ վեր են :

Երբոր թշուառութիւնը վրայ կը հասնի , բարեկամները կը հեռանան :

Ս'ահկանացու ես , անմահ ատելութիւններ մի պահեր սրտիդ մէջ :

Դամանակը դուրս կը հանէ զճմարտութիւնը :

Երթութիւնը հարստութիւն մըն է՝ որ ոչ ինչ կրնայ մարդկանց ձեռքէն յափրշտակել զայն :

Լաւագոյն է մարմնով հիւանդ ըլլալ քան թէ հոգւով :

Լանոն մը դիր քեզի որ ամենուն հաճոյ ըլլաս ու միայն քեզի անհաճոյ :

Երգար մարդը ոչ երբեք հարուստ է :

Ինութիւնը կանանց ձեռքը չտար զիշխանութիւնը :

Իմուսնութիւնը թշուառութիւն մըն

է զոր մարդիկ փափագանօք կը հրաւիրեն իրենց :

Լաւագոյն է ըստ իս տգեղ դէմք մը՝ քան թէ չար ընդու մը :

Ս'անախաղաղեցնել և ոչ թէ գրգռել այն բարեկամներդ որ իրարու հետ կը վիճին :

Յանդգնութիւնը , սիրելիդ իմ , խելացի մարդու գործք չէ :

Բնապիսի մարդիկ ալ կը գտնուին՝ որ իրենց բարերարները կ'ատեն :

Տանտէրը գերդաստանին գերին է :

Երգարութիւնն աչք մը ունի որ ամէն բան կը տեսնայ :

Ոչ ինչ այնչափ կարեկցութեան արժանի կ'երևայ ինծի , որչափ բարեկամի մը թշուառութիւնը :

Երկար տարիքը շատ թշուառութիւններ կը բերէ մարդուս գլուխը :

Ինչպէս որ սուրը կը վիրաւորէ մարմինը , ասանկ խօսքերն ալ կը վիրաւորեն զհոգին :

Իմէն տեղ օտարականը երկրին օրէնքներուն հպատակի :

Թէ որ մտացի ծնած ես , մէկդի կեցիր գէշ գործողութիւններէ :

Լութիւնը ամօթալի չէ , հապա վայրապար շատախօսութիւնը :

Ս'արդ մը չգտնուիր որուն կեանքը ազատ ըլլայ ի վշտաց :

Ոչ որ գիտէ մտածածդ , բայց ամէնքը կրնան տեսնալ ըրածդ :

Լաւագոյն է երիտասարդաց համար լռելը՝ քան թէ խօսիլը :

Նմարիտ բարեկամներդ՝ իբրեւ եղբարքդ սեպէ :

Լաւագոյն է հիւանդութիւնը՝ քան զտրտմութիւն :

Ս'ի կարգուիր , չեն թաղեր զքեզ :

Կ'ատեմ ես այն աղքատը , որ հարուստին ընծաներ կու տայ :

Երթիք շատ գիտութիւններ կը սորվեցնէ :

Չար մարդու հետ բարեկամութիւն մի ընէր :

Ս'ուրութիւնը չկերակրեր զաղքատը :

Համբերէ ընկերի մը ու բարեկամի մը բարկութեամբ :

Հեռու կեցիր երդմունքէ, թէ և ճշմարտութիւնը հաստատելու համար հարկ ըլլայ :

Երբոր երջանկութեան մէջ ես, ըզգոյշ կեցիր մասնաւորապէս հպարտութենէ :

Նուրութիւնը չար մըն է :

Երեսէ մի թողուր աղքատ ու պաղատող ծերը :

Սիշտ արթուն կենալու է պարագաներու փոփոխութեանը :

Բաջինն եղիր օտարականին պատիւ ընելու, և աղէկ բարեկամ մը կը ստանաս :

Դանկ հայր մը ունենալը, որ բարկութեան տեղ՝ խոհեմութիւն ունի, ամենամեծ երջանկութիւն մըն է :

Բնութիւնն որ ամէն բան տուած է մեզի՝ ամէն բան կ'առնէ մեր ձեռքէն :

Թէ որ լեզուդ չըռնես, բանդ գէշ է :

Սարգ մահկանացու, ամէն բանի յուսա՝ մինչև 'ի ծերութիւն :

Վեզեցիկ տեսարան մըն է ընտիր բարութեան մը տեսնելը :

Բիթթ կը ջնջեն զընաւորութիւն :

Վատէ ըստ արդարութեան և ոչ թէ ըստ քու շահիդ :

Սարդիկ սովորութիւն ունին օտարականը միշտ նախամեծար սեպելու :

Վահալիժաբար գործելը՝ ստէպ շատ թշուառութիւններ կը բերէ :

Շատ մարդիկ սեղանի բարեկամ են՝ առանց ճշմարիտ բարեկամ ըլլալու :

Հարուստ մարդու համար ամէն երկիր հայրենիք մըն է :

Բաքինի խորհուրդներ միայն տուր բարեկամներուդ :

Յիշէ քեզի եղած բարիքները, մոռցիր քու ըրած բարիքներդ :

Ինչպիսի մեծ ընծայ է այն պզտի ընծայն, որ ժամանակին կը տրուի :

Բարեկամն որ իր բարեկամին համար կ'աշխատի, իր անձին համար կ'աշխատի :

Արթութիւնը պատիւ մըն է ամէն մարդկանց համար :

Որչափ ցաւեր կը պատճառեն մեզի մեր հաճոյքները :

Վեղութիւն քաշելու է իր կնոջ ու իր բարեկամին համար :

Բարեկամներդ գովէ՝ քան թէ զքեզ : Չար մարդիկ սովորութիւն ունին ամենաչար կոչելու բարի մարդիկը :

Կասկածը ահաւոր տանջանք մըն է :

Ներութիւնը դժուարակիր բեռ մըն է :

Երդար ծառայութիւններ միայն ընդունէ ու ըրէ :

Կը շարունակուի :

ԲՆԱԿԱՆՔ

ԿԵՆԴԱՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ծովային խոզ :

Նախնի խոզ ըսուած ձուկը կիտի կարգէն է, և ինչուան 9 ոտքէն աւելի երկայնութեան կը հասնի : Դմէն ծովերու մէջ կը գտնուի, 'ի բաց առեալ Սիջերկրական ծովը . բազմութեամբ մէկտեղ կը քալեն, և սաստկագոյն ալէկոծութեանց միջոց այնպիսի դիւրութեամբ ջրին երեսը կը կտրեն, իբրեւ թէ խաղաղ ըլլար ծովը : Դնտարակոյս ասոնց շարժմանն ու քալուածքին անհաւատալի արագութիւնը և ջրոյն մէջ ըրած խաղերն ու ոստմունքները՝ իրենց մկանանց ուժէն է, և լողի համար ունեցած ընդարձակ գործարաններէն :

Ես ձկան ամբողջութիւնը երկայնաձև կոնոնի մը կը նմանի՝ իր մարմնէն ու պոչէն ձևացած . գլուխն ալ ուրիշ փոքրիկ կոնոն մը կրնայ սեպուիլ, ու դէպ 'ի աչուրներէն վեր քիչ մը ուռած է : Ելուրներուն բիւր եռանկիւնի է . իսկ ականջը այնչափ պզտիկ է, որ հազիւ կրնայ տեսնուիլ : Նամեկները զինեալ են քառասունէն յիսուն պզտի սայրասուր ականներով : Սորթը մոյգ կապոյտ գոյն ունի . ասոր տակը բաւական հաստութեամբ կարգ մը ձերմակ